

Jeney Jenő

Tisztelt Elnökség!

Kedves Hallgatóim!

Nem könnyű a most 10. alkalommal megnyílt Művelődéseméleti Nyári Egyetemről röviden és egyben érdemben beszélni. Létrejötte óta igen rangos helyet foglal el a Társulat Nyári Egyetemeinek sorában. Bárkire is háruljon az értékelés megtisztelő feladata - szembe találja magát a bőség zavarával. Olyan hézagpótló vállalkozás elindítását, fejlődését és eredményeit kell ezúttal emlékeztetbe idézni, amely az életrehívás gondolata, majd az évenkénti gondos előkészítés és a kivitelezés igényes megszervezése szempontjából Szegedhez, Csongrád megyéhez kötődik ugyan, de jeles szakembereket mozgósító ereje a program összeállítására, az előadástartásra, s kedvező hatása a közművelődés dolgozóinak munkájára vitathatatlanul országos méretű. Előadásomban a teljességre törekvés igénye nélkül ezeket töreksem kissé részletesebben megvilágítani.

A Művelődéseméleti Nyári Egyetem első alkalommal 1972-ben nyitotta meg kapuit, a céltudatos folytatás és hagyományteremtés határozott szándékával. Létrehozói jó érzékkel így módon adtak választ arra a tényre, hogy a hatvanas évek végén és a hetvenes évek elején hazánkban a szocialista társadalomépítés elérkezett ahhoz a szakaszához, amikor minden korábbinál erőteljesebben jelentkezett a szocialista tudat- és életformálás továbbfejlesztésének szükségességének. A nyári egyetem létrehozásában minden bizonnyal az is közrejátszott, hogy kezdett elvi kérdéssé válni, és a gyakorlatban is megvalósulni az áttérés a szervezett iskolán kívüli művelődés alacsonyabb fokáról, a népművelésről, a magasabb fokú közművelődésre.

A Művelődéstudományi Nyári Egyetemnek a szervezők azt a rendeltetést szánták, hogy elsősorban a közművelődés főhivatású munkásainak politikai-világnézeti és szakmai felkészültségét - főként az elmélet szintjén - kiegészítse, gazdagítsa, vagy ahogy a nyári egyetem sok hallgatója megfogalmazza, számukra továbbképzést biztosítson. A nyári egyetem vonzó és nívós programjaival országsszerte komoly tekintélyt vívott ki magának, és ennek tudható be, hogy évről-évre szélesedő érdeklődés övezi. Ebben kiemelkedő szerepet játszottak és játszanak az MSZMP kongresszusi és központi bizottsági határozatai, az 1974-ben megjelent közművelődési párthatározat, majd az 1976-ban megjelent közművelődési törvény. E dokumentumok szellemének érvényesítése a programokban a párt-, állami-, társadalmi és gazdasági szervek részéről a nyári egyetem pozitív megítélése és elismerése hozzájárultak annak eredményességéhez.

A Művelődéstudományi Nyári Egyetetről hiteles képet alkotni, véleményt kialakítani az egy-egy évfolyamán szerzett tapasztalatokból is lehet. Értékeinek valóságos nagysága, és hosszabb távon egymást kölcsönösen erősítő jellege azonban méltóképpen csak egész történetiségének mérlegelésével, és a társadalomnak gyakran az úttörés felelősségét is vállaló nyári egyetem iránti követelményeivel szembeállítva érzékeltethető. Tízéves múltját áttekintve a jubiláló nyári egyetem programjaiban a következő főbb törekvések figyelhetők meg:

1./ A marxista-leninista eszmeiség, valamint a párt- és a szocialista állam művelődéspolitikájának elkötelezett képviselője és elméletileg alátámasztott tudatosítása, megértése. A fejlett szocialista társadalom építésének talaján a művelődéspolitikai és az általános politika, továbbá a művelődéspolitikai és a gazdaságpolitika, illetve a politika más ágazatai között - közvetlenül és közvetetten - fennálló összefüggések megvilágítása.

2./ Olyan alapvető, és tartós érvényű elméleti és gyakorlati ismeretek nyújtása, amelyeket a hazai sokszektorú közművelődés valamennyi dolgozója hasznosíthat munkájában. Ezzel együtt hozzájárulás az egységes szocialista közművelődési látásmód elterjesztéséhez, a művelődés legkülönbözőbb területein tevékenykedők közötti munkakapcsolatok, együttműködés szorosabbra fűzéséhez, és a közművelődéssel foglalkozók körében még gyakran előforduló partikuláris szemlélet leküzdéséhez.

3./ A szocialista társadalomépítés előrehaladásának, egyes szférája változásának és a napirenden lévő feladatainak folyamatos feltárása. Ezek tükrében a társadalom művelődési szükségleteinek időbeni felismerése, és annak elősegítése, hogy a mindenkori művelődési szükségletek mielőbb és minél hatékonyabban kielégítést nyerjenek, s ezáltal magasabb fokon újabb művelődési szükségletek keletkezzenek.

4./ Azoknak az elvi álláspontoknak következetes hirdetése, hogy a kulturális színvonal emelését, a tudás gyarapítását egységbe kell ötvözni a szocialista politikai, jogi, erkölcsi, esztétikai és világnézeti neveléssel mind a köznapi, mind az elméleti tudat szintjén. Továbbá annak meggyőző bizonyítása, hogy hazánkban ma a közművelődés éppen az előbb említett egységbe ötvöződés révén kap szocialista arculatot, és válik a széles értelemben vett, minden tudatformára kiterjedő szocialista fejlődés szerves részévé.

5./ Állandó napirenden tartása annak, hogy a művelődés eszközeivel miként lehet hozzájárulni a szocialista demokrácia, a közéletiség, az objektív és a szubjektív tényezők bonyolult rendszerén nyugvó szocialista életmód kibontakoztatásához, fejlesztéséhez és az ehhez szükséges anyagi és szellemi feltételek megteremtéséhez. Gondolok itt mindenek előtt a köz- és az egyén érdekeit egyaránt szolgáló kezdeményező magatartás, öntevékenység és alkotó gondolkodás, illetve cselekvés általánossá tételének előmozdítására.

6./ A művelődés hozzáigazítása - tartalomban, formákban és módszerekben - az egyes társadalmi csoportok és osztályok ma már meglehetősen differenciált szükségleteihez, érdekeihez és érdeklődéséhez. A "kiknek, mit és hogyan" elv életbe való átültetésének segítése, ösztönzés a távlatokkal, az általános és különös összefüggésekkel számotvető, de azokat konkrétan "itt és most"-ra is alkalmazni tudó művelődési gondolkodásmódra és gyakorlatra.

7./ A közművelődési dolgozók egy részénél tapasztalható prakticista munkafelfogás ellensúlyozása, és a művelődési tevékenység fokozottabb elméleti megalapozása érdekében a művelődéstudományok és más - a közművelődés tervezéséhez, feladatainak sikeres megoldásához tényanyagot szolgáltató tudományok új, jobbára már kiforrott eredményeinek közreadása. Esetenként olyan felismeréseknek, kutatási eredményeknek fórum teremtése, amelyeknél indokolt a gyakorló népművelők véleményének kikérése, az eltérő nézetek ütköztetése.

8./ S végül művelődési programok ajánlása, látogatásuk szorgalmazása abból a célból, hogy a nyári egyetem hallgatói megismerkedjenek a város értékes kulturális hagyatékával, országos, sőt egyes nemzetközi hírű kulturális-művészeti alkotásaival, bőséges választékú művelődési lehetőségeivel, és mindezek alapján meggyőződhessenek arról, hogy Szeged ebben az összefüggésben is méltó színhelye a Művelődésselméleti Nyári Egyetemnek.

A fenti főbb törekvések érvényesítésére tág teret nyit a Művelődésselméleti Nyári Egyetem 10. évfolyamának programja is. Az egyes évfolyamok témakörei: a "Művelődés és szocializmus", az "Andragógia-felnőttoktatás", a "Közművelődés", az "Izlés és műveltség - Izlés és társadalom", a "Munkásművelődés", a "Művelődésszociológia", "A közművelődés didaktikai kérdései" és a mostani, a "Gazdaság és kultúra" témaköröket más és más oldalakról megvilágító - kb. 150 előadás eszemléletes tanúbizonyság a nyári egyetem tartalmi gazdagságára.

Az egyes évfolyamok programjainak témaköreiből méginkább a másfél száz előadásból jól kirajzolódik a Művelődéstudományi Nyári Egyetem tudományos - marxista-leninista - elvi, elméleti megalapozottsága. Sem a művelődés egészének, sem egyes ágazatainak helyzetét, problémáit és a velük kapcsolatos feladatokat nem lehet kiragadni abból a társadalmi, termelési-gazdasági, politikai, tudományos-kulturális közegéből, melynek függvénye. E kiinduló pontra támaszkodás nélkül lehetetlen eredményhozóan, hatásosan művelődés-kutatással foglalkozni, munkálkodni a művelődés-fejlesztés napi tennivalóinak megoldásán, és betölteni a művelődési intézményekre háruló kulturaközvetítő hivatást.

A nyári egyetem tartalmi gazdagságára visszatérve még csak annyit, hogy az előkészítők, a programok összeállítói igyekeztek tudatosan számításba venni egyfelől a művelődés-elméleti és gyakorlati kérdései, másfelől az oktatásügy, a tudomány, a kultúra, a társadalom egész szellemi élete, valamint a szférák háttérét, alapját képező termelés, gazdaság közötti kölcsönhatást. Az elismerés hangján kell arról is szólnunk, hogy a nyári egyetem programjait nagymértékben áthatja a tudományköziség elve, és ennek jegyében gyakran szerepelnek a művelődés adott témaköreire kapcsolódó filozófiai, pedagógiai, pszichológiai, szociológiai, művészeti és más tudományok ismeretanyagából merített előadások.

Bár az eddigiekben többször is hivatkoztam rá, - mégis szeretnék néhány gondolatot fűzni a nyári egyetem idejére, "Gazdaság és kultúra" c. témakörével foglalkozó programjához. E témakör fontossága és időszerűsége természetesen nem sajátosan hazai jelenség. Ebből azonban - még ha teljes mértékben indokolt is az összefüggések szélesebb horizontú, világra kitekintő tanulmányozása, - senki számára nem lehet kétséges, hogy a kérdést mindenek előtt hazai vetületében kell vizsgálnunk. Ehhez pedig abból a felismerésből kell kiindulnunk, hogy miként a társadalom politikai és gazdasági átalakulása tette lehetővé a szocialista kulturális forradalom eddig elért korszakos viv-

mányait, hasonlóképpen a fokozatosan létrejött és állandóan gyarapodó kultúrális vívmányok szükségszerűen szolgálták és a jövőben is szolgálják a fejlett szocializmus építését.

Most, amikor fokozatosan le kell küzdenünk az országunkat érő kedvezőtlen világgazdasági hatásokat, és ennek érdekében a termelésben, a gazdaságban /éppen e negatív külgazdasági jelenségek nyomán is/ ma már mind szembetűnőbben láthatjuk saját gyengeségeinket, fogyatékosságainkat, - két tény teljesen nyilvánvaló. Az egyik: nem megkérdőjelezve előrehaladásunkban az objektív feltételekről való gondoskodás elsődlegességét, - a fejlett szocializmus továbbépítésének mindmáig jóval nagyobb és korszerűbb feltételei jöttek létre, mint amennyit és amilyen hatékonysággal a dolgozók számottevő része - nem kielégítő előképzettsége és általános tudati állapota folytán - hasznosítani képes. A másik: minél előbbre tartunk az új társadalom építésében a fejlett szocialista társadalom megvalósítása hazánkban egyre inkább attól függ, hogy a dolgozók - mind a fizikaiak, mind a szellemiek - mennyire hozzáértően, művelten és marxista-leninista tudatossággal vallják magukénak, s váltják valóra pártunk politikájában, programnyilatkozatában megfogalmazott nagy nemzeti célkitűzéseket.

Ezért egyre inkább előtérbe kell helyezni a szocialista tudatformálás - az általános, a szakmai és a politikai-világ-nézeti műveltség, s általában a munkakultúra színvonal-emelésé-
nek keretében a dolgozók közgazdasági tudatának, látókörének erősítését, szélesítését, valamint az éves és az ötéves nép-
gazdasági tervek végrehajtásának, mindennek előtt a termelés intenzív fejlesztésének, s a termékszerkezet hazai és nemzet-
közi szükségletekhez gyorsan alkalmazkodni tudó átalakításá-
nak segítését a közművelődés eszközeivel. A közművelődésnek is
többet kell vállalnia az ésszerű munkaszervezés szükségességé-
nek elismertetéséből, hogy a termelés intenzív fejlesztésének
alapvető követelménye a jó minőségű, a fegyelmezett /a korsze-
rű technikai és technológiai előírásokat értő, betartó/ munka,
s a manapság annyira létfontosságú takarékosági, gazdaságos-

sági és hatékonysági szemlélet érvényesítése. A közművelődésnek is - a maga sokrétű szemlélet befolyásoló és átalakító módján - a jövőben nagyobb szerepet kell betöltenie abban, hogy mielőbb mindenki világosan lássa: hogy főként a gazdasági feladatok megoldásától függ az életszínvonal, a szociális gondoskodás, és valamennyi összetevőjével együtt a nép jólétének alakulása.

Mindezek szellemében a közművelődés sokat tehet azért, hogy - a tárgyi-személyi feltételek felismertetésével és előteremtésük szorgalmazásával - minél kiterjedtebben hassanak azok az ösztönzők, amelyek az egyenlőséggel szemben, a munka szerinti elosztás elvének értelmében a dolgozókat nemcsak a nagyobb társadalmi vonatkozásokban, hanem személyre szólóan is érdekelté teszik a valóságos szükségleteket kielégítő, minőségileg kifogástalan termékek gazdaságos előállítására. A közművelődésnek sok még a tennivalója, hogy a nyári egyetem idei témakörénél maradjunk, a munka szeretetére, a szakmáját nap mint nap példamutató igényességgel gyakorló dolgozó megbecsülésére, a társadalmi tulajdon védelmére, a munkahelyen és azonkívül az állampolgári kötelezettségek teljesítésére, s a munkában, de az élet más területein is a közösségi gondolkodás magatartásra nevelésben.

A Művelődéstudományi Nyári Egyetem népszerűségére már utaltam. A résztvevők tekintélyes száma is azt bizonyítja, hogy az elmúlt 9 esztendőben évente átlagosan elérte a 250 főt, és az idejű folyamatra 270-en jelentkeztek. Így 10 év alatt a haligatók összes létszáma 2500 fölé emelkedett. A nyári egyetemen elhangzottak azonban ennél sokkal szélesebb körben válnak ismertté és hasznosulnak.

A TIT Csongrád megyei Szervezete az egyes évfolyamokon megtartott előadások anyagát kiadványban rendszeresen megjelenteti. A nyári egyetemi kiadványok országsszerte keresettek, amint az a gyakorló és leendő népművelőktől, könyvtárosoktól és a művelődési dolgozóktól minden évben érkező kérés - elismerés-

rő levelek sokaságából is kitűnik. A nyári egyetem szakmai elismerésének nyilvánvaló jele az is, hogy e kiadványokban közölt előadásokat a felsőfokú tanintézetek tanszékei kötelező és javasolt irodalomként írják elő hallgatóik számára.

A hallgatók kisebb-nagyobb hányada - és ez is a nyári egyetem hírnevét öregbíti - valóban továbbképzési rendezvénynek tekinti a nyári egyetemet, és ezért látogatja a hozzája legközelebb álló, vagy a számára leginkább időszerű tematikájú évfolyamok rendezvényeit. Valamennyi megye és a főváros népművelőinek népes csoportja képviseli a közművelődés irányításában, és az intézményekben, szervezetekben dolgozó kollégáit. Az 1981-es évfolyam hallgatóinak 40 %-a is több alkalommal vett már részt a nyári egyetemen /második alkalommal: 46 fő, háromnál több alkalommal 51 fő, és olyanok is találhatók a hallgatók között, akik valamennyi nyári egyetem előadásain jelen voltak/. Minden évben részt vett az egyetem programjain néhány külföldi vendég is. 1979-ben pl. 15 olasz hallgatója volt a nyári egyetemnek, az idén 4 olasz ösztöndíjast köszönthettünk a résztvevők körében.

A tíz éve fennálló Művelődéseméleti Nyári Egyetem munkájának értékelése megkívánja, hogy szó essék hallgatóinak összetételéről is, hiszen az jól példázza a hazai közművelődés sokszektorúságát. A hallgatók között megtalálhatók a tanácsai apparátus közművelődési munkatársai, a tanácsai és szakszervezeti művelődési házak dolgozói, a katonai főiskolák és művelődési intézmények szakemberei, könyvtárosok, a TIT megyei /budapesti/ szak- és járási /városi/ titkárai, s nem utolsósorban az üzemek, munkahelyek szervező-irányító és gyakorló népművelői. Itt kell utalni arra az örvendetes tényre is, hogy az üzemek és más munkahelyek művelődési szakembereinek részvétele a nyári egyetemen létszámuk növekedésének arányában fokozatosan nőtt, és ez a tendencia különösen a hetvenes évek második felében szembetűnően felerősödött. Az idén már több mint 70 üzemi, munkahelyi művelődési szakembert üdvözölhetünk a hallgatóság soraiban.

Összegzésként elmondható, hogy a Művelődésméleti Nyári Egyetem eredményességének, sikerének az alapja a tény, hogy programjaiban a művelődés dolgozói a társadalmi követelményekkel egyező igényeik visszajelzését ismerhetik fel, és az eredményesség, a siker nagymértékben annak is köszönhető, hogy a nyári egyetem fennállása óta messzemenően élvezi Csongrád megye és Szeged megyei város párt- és állami vezetésének hathatós erkölcsi támogatását, továbbá az eredményességhez szakmai segítségével hozzájárul:

- a Debreceni Tudományegyetem és az ELTE Közművelődési Tanszék, a József Attila Tudományegyetem, valamint számos tudományos intézet a programok kialakításában, és az előadások megtartásában;
- a résztvevőket küldő hivatalok, intézmények, üzemek vezetőinek a közművelődést ezen a módon is megbecsülő - felkaroló magatartása.

Meggyőződésem továbbá, hogy az eredményességben, a sikerekben óriási szerepet játszik a nyári egyetem népszerűségének, vonzerejének állandóan ható tényezője: Szeged város szépsége, eleven kulturális élete, az Ünnepi Hetek országhatáron túl is ismert eseménysorozata és Csongrád megye, illetve a szomszédos megyét, annak helységeit, nevezetességeit láttató egy-egy tanulmányi kirándulás is.

Engedjék meg, hogy előadásom végén tisztelettel köszönetet mondjak a megyei és városi párt- és állami szerveknek a Művelődésméleti Nyári Egyetem kiemelkedő erkölcsi támogatásáért, köszönetemet fejezzem ki mindazoknak az intézményeknek, szervezeteknek, amelyek segítették a nyári egyetemet az érdekekben gazdag útján. Azt hiszem mindannyiójuk egyetértésével találkozom, ha megkülönböztetett köszönettel és elismeréssel adózom a Nyári Egyetem Intéző Bizottságának, a TIT megyei Szervezetének és személy szerint a nyári egyetem évenkénti előkészítésében, megszervezésében és lebonyolításában résztvett és résztvevő valamennyi tagtársammak.

Befejezésül az első évtized végén, a második évtizede
közében hadd kívánjak a Művelődéstudományi Nyári Egyetemnek
további nagyszerű eredményeket hazánk művelődésügyének szolgál-
tatában, s mind az egyetem szervezőinek - gondozóinak, mind
pedig az egyetem hallgatóinak jó egészséget, minél több siker-
élménnyel járó közművelődési munkálkodást, és sok személyes
boldogságot.